

Tıbbi İlk Yardım
Naim Uzun

Tilki Kitap©

www.tilkikitap.com

tilki@matbumedya.com

0850 304 22 03

Yayıncı Sertifika No 28740

Genel Müdür: Emrah Çelik

Editör: Dilara Şentürk

Sayfa Tasarım: Seda Taşçı

Kapak Tasarım: Kemal Taşçı

Kitappad
com

Kitaplobi
com

Kitapşeyleri
com

1. Basım, İstanbul, Aralık 2025

ISBN: 978-625-5779-65-6

Tilki Kitap Matbaa / İstanbul

Matbaa Sertifika No: 48138

Eserin tüm telif hakları yazara aittir. Yazar, bu baskı için basım-satış-dağıtım-tanıtım haklarını Tilki Kitap'a devretmiştir. Yazar, eserin kapak dahil içeriğindeki tüm materyallerin (metin, görsel öge, tablo...) yasal ve fikri sorumluluğunu kabul etmiştir. Tilki Kitap'ın kurumsal görüşü olmayabilir.

TIBBİ İLK YARDIM

Naim Uzun

İÇİNDEKİLER

Dr. Naim Uzun	7
Önsöz	8
BÖLÜM 1: TEMEL İLK YARDIM.....	9
1. Tanımlamalar	9
2. İnsanları İlk Yardım Uygulamaktan Alıkoyan Faktörler	10
3. İlk Yardımcı İçin Bazı Tedbirler	10
4. Yaşam Zinciri Halkaları	11
5. İlk Yardım Uygulama Sıra ve İlkeleri	12
5.1 Olay Yeri/Çevre Güvenliği	12
5.2 Hasta/Yaralı Değerlendirme.....	13
5.3 Acil Yardım Çağrısı	17
5.4 Hasta Taşıma/Taşımama	18
5.5 Hasta/Yaralıya Verilen Pozisyonlar	18
6. Temel Yaşam Desteği (TYD).....	20
6.1 Kalp Masajı	21
6.2 Suni Solunum.....	22
7. Tıkanma	25
8. Kanama.....	30
9. Yara ve Enfeksiyon	32
10. Sıyrıklar, Kesikler ve Ezilmeler.....	34
11. İncinme, Burkulma, Çıkma.....	35
12. Kırık.....	36
13. Kafa Yaralanmaları	36
14. Omurga Yaralanmaları	41
15. Ekstremitte Yaralanmaları.....	42
16. Göğüs ve Karın Yaralanmaları	43
17. Yanıklar	45
17.1. Kimyasal Yanıklarda İlk Yardım	46
17.2. Elektrik Yanıkları	47
17.3. Radyasyon Yanıkları	47
18. Zehirlenmeler	48
18.1. Gıda Zehirlenmesi.....	49
18.2. Kimyasal Maddelerle Zehirlenme	50
18.3. İlaç Zehirlenmesi	51
18.4. Etil Alkol Zehirlenmesi	52
18.5. Metil Alkol Zehirlenmesi	52

18.6. Gaz Zehirlenmeleri	52
18.7. Emilim Yoluyla Zehirlenmeler	54
18.8. Enjeksiyon Yoluyla Zehirlenmeler	54
19. Isırık ve Sokmalar	55
19.1. Hayvan Isırıkları	55
19.2. Yılan Sokması	56
19.3. Denizanası	57
19.4. Denizkestanesi Sokmaları	58
19.5. Böcek Isırık veya Sokmaları	58
19.6. Akrep Sokması	58
19.7. Örümcek Sokması	59
19.8. Çıyan Isırması	59
19.9. Arı Sokması	59
19.10. Kene Isırması	60
20. Termal Sorunlar	62
20.1. Hipotermi	62
20.2. Donuk	64
20.3. Siper Ayak	67
20.4. Sıcak Krampları (Heat Cramps)	67
20.5. Sıcak Bitkinliği (Heat Exhaustion)	68
20.6. Sıcak Çarpması (Heatstroke)	69
21. Suda Boğulma	70
22. İrtifa Hastalığı	71
23. Dekompresyon Hastalığı	72
23.1. Vurgun	73
23.2. Arterial Gas Embolism	73
BÖLÜM 2: AKUT HASTALIKLARDA İLK YARDIM	75
24. Şok	75
25. Bilinç Düzeyinde Bozulmalar	76
26. Bayılma	77
27. Nöbet (Havale)	78
28. Epilepsi (Sara)	80
29. Çocuklarda Havale	82
30. Yüksek Ateş	82
31. Hipoglisemi	83
32. Hiperglisemi	85
33. Alerjik Reaksiyonlar	86
34. Oto-enjektör Kullanımı	87

35. İlk Yardımda İlaç Kullanımı	89
36. Hiperventilasyon.....	90
37. Nefes Alma Güçlükleri	90
38. Astım	91
39. KOAH: Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı.....	92
40. Krup Hastalığı.....	93
41. Anjina Pektoris.....	93
42. Göğüs Ağrısı.....	94
43. Kalp Krizi	95
44. İnme (felç)	97
45. Baş Ağrısı	99
46. Karın Ağrısı.....	99
47. Dehidrasyon	101
48. İshal	102
49. Kusma	103
50. Kabızlık.....	104
BÖLÜM 3: PSİKOLOJİK İLK YARDIM.....	105
51. Psikolojik İlk Yardım (PIY).....	105
52. Etik Kurallar ve Temel Uygulama Unsurları	107
53. Akran Desteği	109
54. Panik Atak	110
55. Aşırı ya da Travmatik Stres	110
56. Post-Travmatik Stres Bozukluğu	111
57. Şiddet Davranışları	112
58. İntihar Düşüncesi	113
59. Kendine Yardım	115
İlk Yardım Malzemeleri	119
Sonsöz.....	123
KAYNAKLAR.....	124

Dr. Naim Uzun

1974 yılında Erzurum'un Horasan ilçesine bağlı Murat Bağlı Köyü'nde doğmuştur. Akademik eğitim yolculuğu, sağlık alanındaki temel eğitimi takiben fen bilimleri ve biyokimya alanlarında derinleşmiştir. Lise eğitimini İzmir Yenişehir Sağlık Meslek Lisesi'nde, ön lisansını Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Sağlık Teknikerliği Bölümü'nde, lisans eğitimini Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Kimya Anabilim Dalı'nda, yüksek lisans ve doktora eğitimini ise Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Biyokimya Anabilim Dalı'nda başarıyla mezun olarak tamamlamıştır.

Dr. Naim Uzun hem sağlık sektöründe hem de akademide önemli görevler üstlenmiştir. Kariyerine 1991 yılında Erzurum Numune Hastanesi'nde Sağlık Memuru/Laboratuvar Teknisyeni olarak başlamıştır. Bu görevini 2012 yılına kadar sürdürmüştür. 2012 yılında Sağlık Bakanlığı'ndaki görevinden ayrılarak Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi'nde akademisyen olarak çalışmaya başlamıştır. Halen Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nde Dr. Öğretim Üyesi olarak görevine devam etmektedir. Evli olan Dr. Naim Uzun'un üç kız ve bir oğlan olmak üzere dört çocuğu bulunmaktadır.

Önsöz

Hayat, beklenmedik anlarla doludur. Herhangi bir kaza, ani bir hastalık ya da yaşamı tehlikeye düşüren bir durumla karşılaştığımızda, ilk dakikalar hayati önem taşır. Sağlık profesyonellerinin yardımı ulaşana kadar geçen bu kritik sürede, doğru ve zamanında yapılan bir müdahale, sadece acıyı hafifletmekle kalmaz, aynı zamanda hayat kurtarabilir ve durumun daha kötüye gitmesini önleyebilir.

İlk yardım, sadece fiziksel yaralanmalara müdahale etmek değil, aynı zamanda travmatik bir olayın duygusal sıkıntısını yaşayanlara psikososyal destek sağlamayı da içeren kapsamlı bir bakımdır. Bu el kitabı, okuyucuya tam da bu yetkinliği kazandırmak amacıyla hazırlanmıştır.

Elinizdeki bu kaynak, Temel Yaşam Desteği'nden (TYD) kanamalara, zehirlenmelerden akut hastalıklara ve termal sorunlara kadar geniş bir yelpazedeki acil durumlarda, olay yerinde bulunan mevcut araç ve gereçlerle nasıl ilaçsız uygulamalar yapılması gerektiğini adım adım açıklamaktadır. Amacımız, her bireyi bilinçli bir "ilk yardımcı" olmaya teşvik etmek, korku veya eğitimsizlik gibi müdahaleden alıkoyan faktörleri aşarak, onlara en çok ihtiyaç duyulan anda cesaretle ve doğru bilgiyle hareket etme güvenini vermektir.

BÖLÜM 1: TEMEL İLK YARDIM

1. Tanımlamalar

Sağlık; yalnızca hasta ya da sakat olmamak değil aynı zamanda bedenen, ruhen ve sosyal yönden tam bir iyilik halidir [WHO 1948].

Sağlık, vücudun yeni tehdit ve sıkıntılara uyum sağlama yeteneğidir.

İlk yardım; herhangi bir kaza, akut hastalık ya da yaşamı tehlikeye düşüren durumlarda, sağlık görevlilerinin yardımı sağlanıncaya kadar hayatın kurtarılması, korunması, durumun daha kötüye gitmesini önlemesi ve durumun daha iyiye gitmesi amacıyla olay yerinde, tıbbi araç gereç aranmaksızın, mevcut araç ve gereçlerle ilk yardımcı tarafından yapılan ilaçsız uygulamalara denir. Kazalar; oyun kazaları, spor kazaları, ev kazaları, iş kazaları, trafik kazaları, yangın, deprem, sel gibi, akut hastalıklar ise; astım, kalp krizi, hiperventilasyon, epilepsi, felç, diyabet, ağrı, alerji gibi durumları içerir.

İlk yardım sadece fiziksel yaralanma ya da hastalık değil aynı zamanda travmatik bir olaya tanıklık eden duygusal sıkıntı çeken insanlar için psikososyal destek de dâhil olmak üzere tüm bakımlarla ilgilidir.

İlk yardım müdahalelerinin amaçları:

- Kurtar
- Korumak
- Acıyı hafiflet
- İyileşmeyi teşvik etmek
- Kötüleşmeye engel olmak

İlk yardımcı; ilk yardım tanımında belirtilen durum ve amaç doğrultusunda uygulama yapan kişidir.

2. İnsanları İlk Yardım Uygulamaktan Alıkoyan Faktörler

- Korku (Yanlış bir şey yapmaktan, hukuki sorumluluk üstlenmekten, hastalık kapmaktan, kendileri de kazazede olmaktan)
- Eğitimsizlik (Ne yapacaklarını bilememe)
- Cesaretsizlik (Başkalarının yardım edeceğini var sayma)
- Seyirci etkisi (İlk yardım gerektiren bir olaya tanıklık eden kişi sayısı ne kadar çok ise müdahale eden kişi sayısı o kadar azdır)

3. İlk Yardımcı İçin Bazı Tedbirler

İlk yardım uygulama öncesi

- Kan ve diğer vücut sıvılarına karşı eldiven veya bir poşetle önlem alınmalıdır.
- Kan ve sıvı damlacıklarına karşı gözlük kullanılmalıdır.

- Ağız yoluyla bulaşmalara karşı maske veya bez gibi bariyer kullanılmalıdır.

İlk yardım uygulama sonrası

- İlk yardımcının sabunlu suyla el yıkması önemlidir.
- Koruyucu malzemeler ve diğer atıklar atık poşetine konmalıdır.
- İlk yardım uygulaması sırasında hastanın kan ve diğer vücut sıvıları ilk yardımcının vücuduyla temas etmişse veya sonradan bulaşıcı hastalığı olduğu öğrenilen bir hastayla yakın temas içerisinde bulunmuşsa bir sağlık merkezine başvurmalı ve durum rapor edilmelidir.
- Eğer mümkünse; sağlık merkezi tarafından hastanın takibinin sağlanması, bulaşıcı hastalıklar açısından testlerin yapılması, sağlık profesyonellerinin önerileri doğrultusunda önlem alınması gerekir.

4. Yaşam Zinciri Halkaları

Yaşam zinciri halkaları oldukça önemlidir ve hastanın/yaralının hayatta kalması için günümüz dünyasında vazgeçilmez unsurlardır.

Yaşam Zinciri Halkaları:

- Çağrı: Acil yardım çağırısı
- Temel Yaşam Desteği: Kalp masajı, suni solunum
- Elektroşok: Elektroşok kalpte kaotik kasılmalar için en iyi çözümdür. Elektroşok Cihazı veya Otomatik Elektro Defibrilatör (AED) cihazı.
- İleri Yaşam Desteği: Ambulans ekipleri ve acil servis müdahaleleri

- Kapsamlı Yaşam Desteği: Yoğun bakım servisi m¼dahaleleri

5. İlk Yardım Uygulama Sıra ve İlkeleri

- 1. Olay yeri ve çevre güvenliği:** Hiçbir ilk yardım uygulaması güvensiz ortamda yapılamaz ve ilk yardımcının hayati tehlike yaşamaması birinci önceliktir.
- 2. Kazayı ya da kazazedeleri/hastaları değerlendirme:** Hasta/yaralının ön değerlendirmeleri yapılmadan Acil Çağrı yapmak yetersiz olabilir. Acil yardım ekipleri gelinceye kadar ilk yardım uygulamalarına başlanmalı ve gerekirse hasta/yaralı için ikinci değerlendirme yapılabilir.
- 3. Çevreden yardım isteme:** İlk yardımcının da yardıma ihtiyacı olabilir, etrafta ulaşabilecek diğer insanların harekete geçirilmesi de önemlidir.
- 4. Hasta/yaralıyı taşıma**
- 5. Hastayı doğru pozisyonda tutma**

5.1 Olay Yeri/Çevre Güvenliği

Olay yerini değerlendirme ilk yardımcı ve hasta/yaralı güvenliği için çok önemlidir. İlk yardımcı kişisel güvenliğini dikkate almalı ve belirli koşullara bağlı olarak değişebilecek evrensel önlemleri almalıdır. Muhtemel risk kaynakları çevre ve yaralıdır.

Aşağıda verilen bazı durumlarda olay yeri/çevre güvenli olmayabilir:

- Yangın
- Patlama riski
- Tehlikeli hayvanlar

- Su veya buz gibi yerler
- Oksijen eksikliği
- Kimyasallar
- Toksik gazlar
- Gerektiğinde kaçma imkânı sınırlı olan kapalı alanlar
- Trafik kazalarında yol
- Elektrik kaçakları
- Olumsuz sıcak/ soğuk
- Deniz, havuz, göl, göletler
- Ve diğer

Bazı yaralı veya yaralı yakınları tehlikeli olabilir. Örneğin;

- Alkol ve uyuşturucu almış, saldırgan yaralıları
- Bulaşıcı enfeksiyon taşıyıcı ve hastalar

5.2 Hasta/Yaralı Değerlendirme

İlk yardım uygulamasından önce durum tespiti yapılmalıdır. Durum tespiti ile ilk yardım gerektirip gerektirmediği, acil sağlık ekiplerinin istenmesinin veya her ikisinin gerektiğinin kararının verilmesini sağlar.

İki temel karar durumu vardır:

İlk yardım yapma

Acil yardım isteme [112]

Bilinci kapalı hasta/yaralıları için direkt acil çağrı aşamalarına geçilmelidir.

Hasta/yaralı değerlendirmenin ABCDE'si:

- A. Havayolu
- B. Solunum

- C. Dolaşım
- D. Özürlülük; zihinsel durum
- E. İleri değerlendirme ve tedavi

ABCDE inceleme sırasında herhangi bir problem tespit edilirse acil çağrı aşamalarına geçilmelidir.

Önce yardım çağırmak mı yoksa önce bakımı yapmak mı lazım?

Bazı durumlarda ilk yardım gerekli olmayabilir veya derhal gerekli olmayabilir; bunun yerine bir kazazedenin rutin sağlık hizmeti görevlisi ile temasa geçilmesi sağlanabilir. Karar ulus, toplum, çevre, ilk yardım eğitiminin seviyesi ve tedavi edilen çok özel koşula göre değişiklik gösterebilir. Bununla birlikte, cep telefonlarının kullanımı arttıkça karar vermek gerekli olmayabilir çünkü ilk yardım görevlisi bakım yaptığı esnada cep telefonunun hoparlörünü kullanabilir.

Dolaşım durmuş olan yaralanmalarda ilk yardımcı yalnız ise ilk önce çağrı ilkesine uyulmalıdır.

Hasta/yaralı değerlendirme sisteminin aşamaları

Hasta/yaralı değerlendirme sistemi ardışık iki aşamadan oluşur:

Birincil değerlendirme (yaşamsal bulgular):

- Bilinç değerlendirme
- Solunum değerlendirme
- Kan dolaşımını değerlendirme

İkincil değerlendirme:

- Birincil değerlendirme
- Fiziksel muayene
- Hasta öyküsü

Bilinç Değerlendirme (Bilinç Kontrolü): Bilinç değerlendirme beyin fonksiyonlarının varlığını anlamak içindir. Bu maksatla; konuşma ve mantıklı konuşma durumlarına bakılarak, “Kimsiniz? Burası neresi? Hangi gündeyiz? Ne oldu?” gibi sorular sorularak mantıklı cevaplar alınmaya çalışılır. Temas duyarlılığında, kişiye dokunularak refleks alınmaya çalışılır. Temas duyarlılığı yok, cevap ya da mantıklı cevap alınamıyorsa bilinç yok demektir.

Solunum Değerlendirme (Solunum Kontrolü): Hasta/yaralının nefes alıp alamadığını anlamak için nefes alma-verme sesi duyulmaya çalışılmalı ve göğsünün kalkıp-indiği gözlemlenmelidir (bak-dinle-hisset). Sağlıklı yetişkinler dakikada 16 ± 4 nefes alıp verirler. Eğer nefes sesi duyamıyor ve göğsünün inip kalktığını göremiyorsanız solunum durmuş demektir.

Kan Dolaşımını Değerlendirme (Dolaşım Kontrolü): Kan dolaşımını değerlendirme nabız ölçümüne dayanır. Kan dolaşımı kapalı bir sistemdir. Bu sistem; damar sistemi bozulmadan solunum ve beyin fonksiyonlarına paralel kalp durabilir. Kalp kası çalışmaz durabilir ve damar bütünlüğü bozulur, kan kaybı (iç ve/veya dış kanama) nihayetinde kalp durabilir.

Nabız ölçümü;

- Bilinci olmayanlarda şah damardan (karotis arter)
- Bilinci olanlardan el bileğinden (radyal arter)

Nabız ortalama dakikada 100;

- Yetişkinlerde 60-100/dk
- Çocuklarda 100-120/dk
- Bebeklerde 100-140/dk